

16e jaargang nr. 1
februari 1988.

**Diakonie der Hervormde Gemeente
te 's-Gravenhage**

I N H O U D

blz.

Diakonaat Vandaag	1
Kroniek van maand tot maand	2
Ontmoetingen	4
Luisteren naar Levinas	7
Tekenen van heil laten gebeuren I	9
Interkerkelijke kabelomroep	12
Vakantie: een vraag	13
Oecumenisch Aandachtscentrum 5 jaar	14
Aangeschafte/ontvangen boeken	15
Naar een nieuw verstaan I en II	17
Nieuwe creativiteitskursus	17
Vrouw en geloofdag 19 maart 1988	19
Yom Hashua	19
Centrale Hervormde Vrouwendienst	20
St. Vluchtelingenwerk Den Haag en omstreken	20

Het volgende nummer van de Nieuwsbrief verschijnt

29 maart 1988.

Kopy voor dit nummer moet binnen zijn vóór 4 maart.

vaardigheid (hoe wij mensen met elkaar omgaan) gaat vooraf aan de vraag naar de waarheid (hoe de werkelijkheid in elkaar zit). Alleen als we oog en hart krijgen voor de ander, wordt er een gat geboord in het systeem, in ons totalitaire denken en handelen, waarbij we alles naar ons hoofd en onze hand zetten. Alleen zo komt er ruimte voor echt-mens-zijn. De liefde voor de wijsheid wordt dan de wijsheid van de liefde, dienst van de liefde. Maar hoe kan het zover komen? Daarover een volgende keer.

F.N.M. Nijssen.

* * * * *

Jij die mij aanziet: leren van Levinas.

Nogal wat lezers van mijn studieverslag reageerden daarop en spraken de wens uit er nog eens verder over door te praten. Daarom hebben drs E. van Egmond (een medewerker van het Aandachtscentrum, die afstudeerde op Levinas) en ik, besloten voor hen een serie van drie avonden te beleggen en wel op de maandagen: 29 februari, 7 en 14 maart.

Ook anderen die daaraan willen deelnemen, kunnen zich opgeven op Conradkade 53, tel. 61.43.51.

Voorwaarde voor deelname is wel, dat men het verslag vóór de aanvang van de cursus heeft gelezen. Het verslag is op hetzelfde adres verkrijgbaar.

F.N.M. N.

* * * * *

'TEKENEN VAN HEIL LATEN GEBEUREN' I

Ontwikkelingen van en perspectieven voor een diakonale betrokkenheid van de gemeente op het gevangenis- en nazorgpastoraat.

Exodus wil de kerken betrekken bij het kerkewerk in de gevangenis. En bij nazorg aan mensen die met justitie in aanraking zijn geweest.

Dat brengt ons al direkt midden in de aktualiteit. Want allereerste zijn kriminaliteit en gevangenis uitvoerig in het nieuws. Het is daarbij van groot belang hoe de kerk met deze maatschappelijke problemen omgaat.

Met het oog op de gevangenen heeft de kerk een eigen roeping.

Vaak ziet men die taak van de kerk vooral in verband met de menselijke schuld. In die visie is de gevangenispastor er vooral om mensen op hun schuldig zijn te wijzen. Er wordt mij op spreekbeurten veel gevraagd: "zijn ze zich nou ook wel bewust van hetgeen ze hebben aangericht?" In een oud gevangenisreglement in Duitsland werd die taak van de pastor als volgt geformuleerd: "Hij moet de gedetineerden brengen tot berouw over hun begane misdaden en hen tot een fundamentele verandering van hun boze gezindheid brengen." Naar mijn mening heeft de betrokkenheid van de kerk op de gevangene medemensen niet als exclusieve invalshoek de thematiek van de menselijke schuld. Uiteraard zijn die vragen ook in dit pastoraat aan de orde.

Het gevangenispastoraat kiest echter niet voor een verbijzondering van het mens-zijn van een gedetineerde tot zijn tekort. Of tot zijn onvermogen. In het gevangenispastoraat gaat het ten diepste om het gestalte geven aan christelijke zuster- en broederschap. Twee sprekende Nieuw-testamentische teksten leggen daar getuigenis van af. Een heel bekend woord van Jezus is "ik ben in de gevangenis geweest en gij zijt tot mij gekomen" en "zoveel gij dit aan één van deze mijn minste broeders hebt gedaan, hebt gij het Mij gedaan" (Mt. 25 : 40). En in Hebr. 13 : 3 lezen wij -naar een letterlijke vertaling- "gedenkt de gevangenen als medegevangenen". Er zijn uitleggers die er van uitgaan dat hier de broeders en zusters in het geloof zijn bedoeld. Het zou dan gaan om mensen van de eigen gemeente. Mijns inziens kan exegetisch wel het één en ander tegen deze uitleg worden ingebracht. Maar het meest fundamentele bezwaar ertegen is dat de broeder- en zusterschap in de Schrift nooit naar binnen gekeerd, maar altijd uitnodigend en zoekend naar buiten is gericht. En dan verder. Het gestalte geven aan deze verbondenheid is niet zomaar een mooie christelijke deugd. Iets goeds dat we doen aan mensen die afgedwaald zijn. Maar het gaat in onze betrokkenheid op de gevangenen om iets heel diepgaands; het wezen van ons geloof is aan de orde. Want in de communicatie die we zoeken geschiedt heil! We zijn betrokken op de heilsbeweging van God. Want het woordje "gedenken" brengt ons in de sfeer van "Gods gedenken". En als God gedenkt dan scheidt Hij toekomst in de toekomstloosheid. Dat klinkt ook allemaal mee in de vraag van een van de medegekruisgiden van Jezus: "Gedenk mijner, wanneer Gij in Uw Koninkrijk komt" (Lk. 23 : 43). Gevangenispastoraat is een teken van heil! De betrokkenheid op gevangene medemensen is geen eenzijdige beweging. Gedenkt de gevangenen als medegevangenen. Dat woordje **als** scheidt een relatie. Een relatie van wederkerigheid. Het gaat niet om het hooghartig brengen van een boodschap. Maar het gaat om een evermenselijke ontmoeting. Dat is ook de

ervaring die veel vrijwilligers hebben in dit werk. "Je gaat er uiteindelijk vooral voor jezelf naar toe", wordt nogal eens gezegd. En je neemt deel, omdat het je leven en je geloof verdiept.

Bij al deze ontmoetingen is de horizon, dat ieder mens in een universele verbondenheid met anderen een uniek persoon mag zijn voor het aangezicht van de Heer onze God.

Zo ziet het pastoraat in ieder mens altijd weer een belofte.

Het gevangenispastoraat vindt plaats in een grote geslotenheid van het leven. Er is een zeer beperkt contact met de buitenwereld. Een gevangenis is zeker geen hotel. Ik kies ervoor de gevangenschap te karakteriseren als het geschieden van ex-kommunikatie. Het gaat om veel meer dan het ingesloten zijn. De socioloog Goffman rangschikt gevangenis en onder totaalinstituten. Zij hebben de volgende kenmerken: Het hele leven speelt zich af op één plaats. De grenzen tussen wonen, werken en rekreëren zijn vervallen. Alles wat gebeurt, gebeurt in de omgeving van een groot aantal anderen. Het programma staat in het teken van de vervulling van de doeleinden van de institutie. Het effect op de bewoners van een totaalinstituut is volgens Goffman dat hun **ik** wordt gemortificeerd. Anderen spreken van het wegvallen van individualiteit. In het mortificatieproces gebeuren allerlei dingen die de identiteit beschadigen de gewone rollen kan men niet meer spelen. Slechts op zeer beperkte wijze kunnen mensen nog echtgenoot en vader zijn. Bovendien zijn er allerlei dingen die de eigenwaarde aantasten, zoals fouilleren en het ontbreken van iedere eigen verantwoordelijkheid. Verder is er heel erg weinig privacy. Uiteindelijk is de eigen cel het enige stukje privacy van een gevangene. Het laatste stukje eigen land: heel klein: 4 x 2,65 meter. Maar deze privacy is betrekkelijk. Want men kan altijd binnenkomen -ook als je weg bent- of door een kijkglas naar binnen kijken. Dit brengt met zich mee dat het volstrekt onverantwoord is de telkens weer terugkerende gedachte van twee bewoners in één cel te realiseren.

Wat een gevangenis situatie verder zwaar maakt is het ontbreken van iedere vorm van echte en wezenlijke gemeenschap. Een gemeenschap waarin de zorg om het leven wordt gedeeld en waarin een gemeenschappelijk zingevend perspectief bestaat. Het is een onveilige situatie. Men heeft elkaar niet uitgekozen. Ieder is sterk op zichzelf aangewezen om te overleven. Men leeft in feite samen als een verzameling enkelingen.

Tenslotte noem ik nog enkele bijzondere probleemgroepen:

1. Een steeds groter wordend aantal mensen in de gevangenis zou eigenlijk in de sfeer van de psychiatrie opgevangen moeten worden.

2. Een groot deel van de gevangenisbevolking bestaat uit drugsgebruikers, die tot kriminaliteit komen om hun gebruik te bekostigen.
3. Er is een groeiende groep levenslang gestraften. Het gaat om mensen die een perspectief op de vrijheid missen en die hun levensdagen in de gevangenis slijten.

Ds J.D.W Eerbeek.

(in het tweede deel wordt meer ingegaan op het werk van Stichting Exodus).

* * * * *

Interkerkelijke kabelomroep

Er begint wat vaart in de Haagse kabelplannen te komen. Lokatel hoopt in april regelmatig radioprogramma's te gaan uitzenden. De werkgroep "Interkerkelijke Omroep 's-Gravenhage" -een werkgroep van de Haagse Gemeenschap van Kerken- maakt deel uit van de programmaraad van Lokatel. De werkgroep voert een twee-sporenbeleid. Alle nieuws etc. dat we via de Lokatel-uitzendingen kwijt kunnen, zal uiteraard langs die kabel gaan. Maar daarnaast hopen we eigen programma's te maken die via het "kanaal voor derden" worden uitgezonden. Negentien vrijwilligers zijn begonnen zich te beraden over de opzet van zo'n programma en wat daar voor komt kijken aan organisatie, menskracht, technische produktie, apparatuur, financiën. Gelukkig zijn er diverse deskundigheden -ook mediatechnische- onder de vrijwilligers aanwezig.

Inmiddels worden concept-statuten ontworpen door notaris F. Duynstee. Die zullen zo spoedig mogelijk aan de betreffende organen van de kerken worden voorgelegd, opdat ze officieel kunnen toetreden tot de Vereniging Oecumenische Kabelomroep. Bovendien zijn statuten nodig, omdat alleen organisaties die rechtspersoonlijkheid bezitten, van de kabel voor derden gebruik kunnen maken.

F.N.M. Nijssen.

* * * * *

16e jaargang nr. 2

maart 1988

**Diakonie der Hervormde Gemeente
te 's-Gravenhage**

I N H O U D	blz.
Kroniek van maand tot maand	2
Afscheid ds A. v.d. Lingen	4
Luisteren naar Levinas III	4
Tekenen van heil laten gebeuren II	4
DIAKONAAT VANDAAG	10
Vrijwilligershulp in het weekend	12
Maria Johanna van Nieuwkerk- van Nispen Stichting ..	13
Bij het afscheid van mw. M.W. de Jong- Schat	14
Terugblik op acht jaar werken bij de	16
Hervormde Stichting voor Maatschappelijke Toerusting	
Geschiedenis Hervormd Rusthuis "De Sustermole"	17
Boekbespreking	19
Spoedhulp	20
Gespreksavond over dementie	20

Het volgende nummer van de Nieuwsbrief verschijnt

17 mei 1988.

Kopy voor dit nummer moet binnen zijn vóór 22 april.

"TEKENEN VAN HEIL LATEN GEBEUREN" II

Ontwikkelingen van en perspectieven voor een diakonale betrokkenheid van de gemeente op het gevangenis- en nazorgpastoraat.

In het eerste deel van zijn toespraak (op de Nieuwjaarsbijeenkomst) ging ds Eerbeek in op de situatie in de gevangenis, waarbij hij gevangenschap als eks-kommunikatie karakteriseerde. Vervolgens sprak hij vooral over het werk van de Stichting Exodus.

Midden in dit ingrijpende proces van het geschieden van eks-kommunikatie is de kerk aanwezig, met als inzet om de kommunikatie gestalte te geven. En om de mensen in hun persoonlijk te versterken. En dat maakt duidelijk waarom het gevangenispastoraat en -diakonaat uit z'n isolement verlost moet worden. En het laat zien waarom het gedragen moet worden door de kerk buiten de gevangenis. Het integratie-proces van de kerk in de gevangenis in de kerk buiten de gevangenis is de laatste jaren in Den Haag sterk tot ontwikkeling gekomen. Er is in de kerken veel belangstelling en ondersteuning gegroeid van velerlei aard. Zo is er een groot aantal vrijwilligers actief in het kompleks te Scheveningen. Daar zijn vijf inrichtingen van justitie: de gevangenis; het Huis van Bewaring voor volwassenen; het Huis van Bewaring voor jongeren, De Sprang; het Penitentiair Ziekenhuis en het Penitentiair Selectie Centrum. De vrijwilligers werken daar in kerkdiensten, gespreksgroepen en ook in het persoonlijk pastoraat. In het Huis van Bewaring werkt twee dagen per week namens de kerken een ouderling mee in het pastoraat. Verder zijn er met medewerking van vrijwilligers ontmoetingsbijeenkomsten met maaltijd en spel bestemd voor de ontmoeting van mensen van binnen en buiten. Ze leveren een bijdrage aan het leefklimaat binnen de inrichting. Tenslotte zijn er buiten de gevangenis in de kerken catecheseprojekten, themadiensten, wijkavonden en groepen die van daaruit incidenteel een bezoek brengen aan de gevangeniskerk.

Er begint een interkerkelijk draagvlak te ontstaan voor het gevangenispastoraat... Een bereidheid om tekenen van heil te stellen!

Naast het gevangenispastoraat is ook het nazorgpastoraat nodig. In dit verband heeft de Stichting Exodus een Open Huis en een Begeleid Woon Projekt aan de Frankenslag in Den Haag. Dat met het gevangenispastoraat verbonden huis is een unicum in Nederland. En het moet gezegd dat met name dit laatste projekt gerealiseerd kon worden door de grote steun van de Hervormde Diakonie. Zonder deze steun zou dit projekt niet van de grond gekomen zijn. Het Open Huis is laagdrempelig en wil een aanlooplek zijn voor mensen die op zoek zijn naar ontmoeting

en contact met anderen. Zo kan in een eigen sfeer het pastorale contact worden voortgezet. In het eetcafé zijn goedkope maaltijden. Er zijn mogelijkheden voor gesprek, spel of zomaar wat ontspanning. Met de Kerstdagen hebben we de grote betekenis van een dergelijke plek kunnen zien. Het Open Huis was van 24 december t/m 26 december, 50 uur aanéén geopend. Het is dag en nacht heel druk bezocht geweest. En we denken dat het voor nogal wat mensen de betekenis heeft gehad van: een schuilplaats in de wildernis van het harde en eenzame leven in de grote stad.

En dan het Huis voor Begeleid Wonen. Een wooncapaciteit voor 10 bewoners. Momenteel effectief voor 8 bewoners. Met eraan verbonden 5 beroepskrachten op part-time basis. De aan het projekt ten grondslag liggende gedachte is dat veel mensen die met justitie in aanraking komen kansarm zijn op emotioneel sociaal en maatschappelijk gebied. Hun leven is een vicieuze cirkel die op eigen kracht moeilijk te doorbreken is. Daarbij moet worden gesteld dat velen afhankelijk zijn van materiële aspecten van het leven en het bevredigende zingevende perspekt even missen. Het grootste deel van de gevangenisbevolking bestaat uit mensen die recidiveren. Het is tegen deze achtergrond dat wij denken dat de kerken in hun mogelijkheden, in hun mensen, maar vooral in de aard van hun verkondiging grote mogelijkheden hebben om mensen te ondersteunen de vicieuze cirkel van hun leven te doorbreken, op te staan en een nieuwe en zinvolle levensweg te zoeken. In het Begeleid Woon-projects krijgen de bewoners individuele begeleiding, op basis van een samen opgesteld begeleidingsplan. Wij denken dat bij het voorkomen van kriminaliteit veel meer gezocht moet worden naar mogelijkheden ook de oorzaak ervan in de levenssituatie van mensen weg te nemen.

Ook bij de nazorgprojecten van Exodus is wezenlijk dat ze gedragen worden door een levengevend verband als de gemeente is. Teveel hulpverlening is losgeraakt van verbanden waarin mensen het leven met elkaar delen. Exodus is een poging om de gemeente te betrekken bij het scheppen van toekomst in de toekomstloosheid van mensen.

Dat klinkt nogal verheven. En dat is het ook naar de levensbestemming van de mensen. In de praktijk komt het veel ook op heel praktische dingen aan; zoals het ontwikkelen van sociale vaardigheden, het vinden van bevredigende activiteiten en het leren verwerken van ervaringen.

En als de gemeente zich daarbij laat betrekken zal zij zien dat zij in die betrokkenheid ook zelf scherper en dieper gaat verstaan wat het hart van het evangelie is.

Terugkijkend op de ontwikkeling van de afgelopen jaren is er veel om dankbaar voor te zijn. En om hoop uit te putten vanwege de spankracht die de gemeente kan hebben met het oog op de noden van de tijd.

Vooruitkijkend is er ook veel wat er nog op de agenda staat. Ik noem u puntsgewijs het een en ander dat nog wacht om tot ontwikkeling gebracht te worden:

1. In de huidige discussie over kriminaliteit wordt nogal eens de dader tegenover het slachtoffer geplaatst. Je hoort nogal eens zeggen 'Moeten we in plaats van aan de dader niet veel meer aandacht aan de slachtoffers besteden? Wij zullen als kerken vooral de relatie tussen dader en slachtoffer moeten benadrukken. En proberen te zoeken naar patronen van verzoening.
2. De relaties van gedetineerden verkeren in hun thuissituatie vaak in een isolement. Er is weinig begrip. Vaak moeite om er met anderen over te praten uit angst geëxcommuniceerd te worden. Of als het wel bekend is komt men in aanraking met afwijzende reacties. Hier ligt zeker ook een diakonale taak voor de kerk.
3. In de gevangeniskerk blijkt dat heel veel mensen wel gelovig zijn maar geen band met de kerken meer hebben. De drempels van de kerken zijn te hoog. Het is van groot belang om de oorzaken daarvan te inventariseren en samen naar mogelijkheden te zoeken om de drempel van de kerk te verlagen en de kerk weer dichterbij de mensen te brengen.
4. Er is in de verschillende projecten van gevangenis en nazorgpastoraat behoefte aan een groot aantal vrijwilligers op allerlei gebied. Meer vrijwilligers betekent meer mogelijkheden voor de uitbouw van het werk.
5. Een groot probleem in de gevangenis is de situatie van de vreemdelingen. Een kerkelijke bezinning op hun problematiek is noodzakelijk.
6. De grote problematiek in de gevangnissen legt ook een druk op het personeel dat daar werkzaam is. De kerk zal ook voor hun situatie aandacht moeten hebben.
7. Wij ontmoeten nogal wat mensen in de gevangenis en daar buiten, die als het er op aankomt volkomen alleen in het leven staan. Mensen die niemand hebben die op hen wachten en voor wie zij van betekenis zijn. Ook hier kunnen de leden van de gemeente hun diakonale roeping zinvol gestalte geven.
8. Bij alle discussies over kriminaliteit zullen we zeker niet voorbij mogen gaan aan aspecten van ons maatschappelijk leven, die deze kriminaliteit oproepen. Kriminaliteit laat ook iets zien van de tekorten van onze maatschappij.

Tenslotte: In het gevangenis- en nazorgpastoraat zien we welk een grote betekenis een kerkgemeenschap kan hebben die de liefde van God concreet gestalte geeft. Laten we samen bouwen aan een kerk die een leven-gevende gemeenschap is.

J.D.W. Eerbeek.